

Ἀθήνα, σσ. 32. Βιβλίο. Διάλεξη τῆς Α.Π. στὸ Ἑλληνικὸν Ὀδεῖον στὶς 25 Φεβρουαρίου 1922².

Παιδικὰ δικαστήρια, Ἐκδοτικὴ Ἑταιρία Ἀθηνᾶ, Ἀθήνα 1927, σσ. 32. Βιβλίο. Εἰσήγηση στὸν Σύνδεσμο Ὑπὲρ τῶν Δικαιωμάτων τῆς Γυναικός.

«Τὰ παιδικὰ δικαστήρια, τὸ παιδί», *Επιστημονικὸν Περιοδικὸν τῆς Γεν[ικῆς] Ἑταιρείας πρὸς Προστασίαν τῆς Παιδικῆς καὶ Ἐφηβικῆς Ἡλικίας*, ἔτος Β, τχ. 5 (Ἰανουάριος / Φεβρουάριος 1931), στὸ ὀπισθόφυλλο: «Τυπογραφεῖον Φυλακῆς-Σχολῆς Ἀβέρωφ», Ἀθήνα, σσ. 76+2, τὸ ἄρθρο στὶς σσ. 3-27 (ιδιόχειρες σημειώσεις τῆς συγγραφέως).

Ἐντυπα / φυλλάδια ἄλλων σχετικὰ μὲ τὰ Δικαστήρια Ἀνηλίκων

Α. Ρηγανάκος, εἰσαγγελέας ἐφετῶν, *Περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἰδρύσεως παιδικῶν δικαστηρίων*, Σύλλογος Προστασίας Κρατουμένων Γυναικῶν καὶ Ἀνηλίκων. Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Π.Δ. Κυριακοῦ, Ἀθήνα 1927 (μὲ ιδιόχειρη ἀφιέρωση τοῦ συγγραφέως στὴν Ἄννα Παπαδημητρίου).

J.A. Lovat-Fraser, M.A. Barrister-at-Law, *Child Offenders - A Programme*, State Children Association, 117 Picadilly, W.1, σσ. 14.

Juvenile Court Standards, σσ. III-VI + 1-10 (λείπει τὸ ἐξώφυλλο).

1.2. Ἀδημοσίευτα (;) κείμενα (1925-1948) τῆς Ἄννας Παπαδημητρίου

α. Ἐπιστολογραφία

Ἀποστολέας ἢ Α.Π. Ἀποδέκτης ἢ Lady Aberdeen, πρόεδρος τοῦ Διεθνoῦς Συμβουλίου Γυναικῶν. Ἡμερομηνία, 14/10/1925. Δακτυλόγραφο ἀντίγραφο, μονόφυλλο, ἀνυπόγραφο.

Ἀποστολέας ἢ Α.Π. Ἀποδέκτης ἢ Lady Aberdeen. Δακτυλόγραφο ἀντίγραφο, δίφυλλο, ἀνυπόγραφο, χ.χ.

Ἀποστολέας ἢ Α.Π. Ἀποδέκτης τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν. Δακτυλόγραφο

---

2. Ἀγγελικὴ Πασσιᾶ, «Ἰδεολογικὰ ρεύματα καὶ ἐκδόσεις, ἀναζητήσεις καὶ καινοτομίες σὲ μιὰ Ἑλλάδα ποὺ ἄλλαζε» στὸ ἀφιέρωμα «Ἡ περιπέτεια τοῦ βιβλίου στὴν Ἑλλάδα», *Ἡ Καθημερινή*, 9 Μαΐου 1999, σσ. 6-8, ὅπου πληροφορίες καὶ ἀναδημοσίευση τοῦ ἐξωφύλλου.

άντιγραφο, σσ. 16, χ.χ. αλλά μεταξύ 1925-1929 / αναφορές στη Μικρασιατική Καταστροφή³.

Άποστολέας ο Charles L. Chute, γενικός γραμματέας τῆς National Probation Association (Νέα Ὑόρκη). Ἀποδέκτης ἡ Α.Π. (Ἀθήνα). Ἡμερομηνία, 20/2/1926. Δακτυλόγραφο, χαρτί ἔντυπο μὲ φέρμα καὶ ὀνόματα μελῶν.

β. Επιστημονικά ἔθρα

Α.Π. Περὶ τοῦ ζητήματος τῶν παιδικῶν δικαστηρίων. Διάλεξη στὴν Πάντειο Σχολή (Ἀπρίλιος 1948). Ἄτιτλο, δακτυλόγραφο, δύο ἀντίτυπα (σσ. 1 ἄ.ἄ. + 1-28).

Α.Π. Μιὰ θεωρία περὶ μητρικῆς ἀγάπης, δακτυλόγραφο, σσ. 26, χ.χ.

1.3. Νεκρολογίες γιὰ τὴν Ἄννα Παπαδημητρίου

Ἀγγελτήριο κηδείας, *Τὰ Νέα*, Σάββατο 28/9/1968 (ὀλόκληρο τὸ φύλλο τῆς ἑφημερίδας).

«Ἄννα Παπαδημητρίου», *Μικρασιατικὴ Ἠχώ*, μηνιαία ἔκδοσις Ἐνώσεως Σμυρναίων, ἀρ. φύλλου 101, Αὐγούστος - Ὀκτώβριος 1968, Ἀθήνα. Ἄρθρο ἀνυπόγραφο, φωτογραφία τῆς Α.Π. (ὀλόκληρο τὸ φύλλο).

«Νεκρολογία. Ἄννα Παπαδημητρίου: μορφές ποὺ φεύγουν», *Ἡ Ἀναγέννησις τῆς Νέας Σμύρνης*, διευθυντῆς Ἀχιλλεὺς Ἀραγιάννης, ἔτος Β, ἀρ. φύλλου 41, Σάββατο 12/10/1968. Ἄρθρο δίστηλο, ἀνυπόγραφο, φωτογραφία τῆς Α.Π. (ὀλόκληρο τὸ φύλλο).

«Ἄννα Παπαδημητρίου. Νεκρολογία», *Ἑλλάς - Ἀνεξάρτητος Σαμιακὴ Ἐφημερίς*, διευθυντῆς Κώστας Ι. Πίνης, Τετάρτη 16/10/1968. Ἄρθρο μὲ ὑπογραφή: Θ (;), ὀλόκληρο τὸ φύλλο.

«Ἄννα Παπαδημητρίου. Πένθη», *Κῆρυξ Νέας Σμύρνης*, διευθυντῆς Εὐάγγελος Δαδιώτης, Σάββατο 19/10/1968. Λόγος ἐπικήδειος τοῦ Διονυσίου Τροβᾶ, ἐκπροσώπου τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας καὶ συνεργάτη τῆς ἑφημερίδας. Ἄρθρο τρίστηλο, ὀλόκληρο τὸ φύλλο.

3. Ἐκθεση τῆς Α.Π., ἀντιπροσώπου στὸ Διεθνὲς Συνέδριο Γυναικῶν στὴν Οὐάσινγκτον τὸ 1925. Βλ. Ε. Ἀβδελαῖ - Α. Ψαρρᾶ, ὁ.π., σ. 529.

Πληροφορίες για τή δράση και τή θανή τῆς Ἄννας Παπαδημητρίου. Χειρόγραφο ἄτιτλο σημείωμα, ἀνυπόγραφο, χ.χ. ἀλλά μετὰ τὸ 1968.

1.4. Φωτογραφικὸ ἀρχεῖο οἰκογενείας:

Στέλιος Κ. Παπαδημητρίου (1875-1935;)

Ἄννα Ἀριστομένους Λάσκαρι

Σμύρνη, πρὶν τὴν καταστροφὴ τοῦ 1922

Αἰκατερίνη Ἀθηνογένους (γενν. 1845), μετέπειτα σύζυγος Ἀριστομένους Λάσκαρι, κόρη τοῦ Ἐμμανουὴλ Ἀθηνογένους (γενν. 1800) καὶ τῆς Μαρίας Γεωργίου Λάτρη. Γιαγιά τῆς Ἑλλης Παπαδημητρίου ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς μητέρας.

Στέλιος Κ. Παπαδημητρίου, ὁ πατέρας. Χειρόγραφη ἔνδειξη «Kodak» καὶ ἀφιέρωση: «My good wishes for a prosperous and happy New Year, Smyrna 1896».

Ἄννα Α. Λάσκαρι, ἡ μητέρα. Φίρμα φωτογράφου: N.J. Athanassiades, rue Franque, Smyrne, χ.χ.

Ὁ φάκελος περιέχει ἐπίσης:

Ἀγγελτήριο ἀρραβόνων «τῆς Ἄννης Α. Λασκάρως μετὸν Στυλιανὸ Κ. Παπαδημητρίου», Ἐφημερίδα Ἀρμονία, Σμύρνη. Ἀπόκομμα, χ.χ. ἀλλά περὶ τὸ 1898.

Δύο φωτογραφίες μεταγενέστερες τοῦ 1922.

* Πολύμνια Λάσκαρι (1884-1969), ἀδελφὴ τῆς Ἄννας Παπαδημητρίου, Παρίσι 1930 (;)⁴.

Στέλιος Παπαδημητρίου, μεταγενέστερη τοῦ 1922 φωτογραφία ταυτότητας.

Ἐνθυμήματα διάφορα τοῦ Μάριου Στ. Παπαδημητρίου⁵.

Παιδικὴ φωτογραφία τοῦ Μ.Π. μετὰ ναυτικὰ ροῦχα (χ.χ., φίρμα φωτογράφου: Rhomaides / Horowitz, Athènes).

4. Δωρεὰ τῆς Θάλειας Κουτούζου-Μπίρη (1999).

5. Ὁ ἀδελφὸς τῆς Ἑλλης ἔθεσε τέρμα στὴ ζωὴ του στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ 1950, στὴ Σάμο.

Νεανική φωτογραφία τοῦ Μ.Π. (χ.χ., φέριμα φωτογράφου δυσανάγνωστη).
Νεανική φωτογραφία τοῦ Μ.Π. (χ.χ., φέριμα φωτογράφου: Nelly's Athènes, Hermes 49).

Ἰδιόγραφο παιδικὸ σημεῖωμα τοῦ Μ.Π. πρὸς τὴ μητέρα του.

«Δελτίον Ταυτότητος τοῦ Παρέδρου Μέλους Μαρίου Παπαδημητρίου. Ἀεροπορικὴ Ἑνωσις Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 28.1.32.»

«Ὁ Προφήτης Ἡλίας, ὁ Θεσβίτης. Εἰς μνημόσυνον τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Μαρίου Παπαδημητρίου», ὑπογραφή: Φώτης Κόντογλου. Φωτογραφία ἔργου ποὺ φυλάσσεται στὸ Ἐκκλησιαστικὸ Μουσεῖο Σάμου (;), *Σαμιακὴ Ἐπιθεώρηση*, διευθυντῆς Κώστας Καραθανάσης, ἔτος Β, τ. 8, τχ. 31-32 (Ἀπρίλιος 1985), σ. 82 (σπάραγμα).

Ἑλλη Στ. Παπαδημητρίου, Σμύρνη 1906 - Ἀθήνα 1993. Παιδικὲς φωτογραφίες σὲ ὑπαίθριους χώρους τῆς Σμύρνης (χ.χ. ἀλλὰ περὶ τὸ 1910-1915).

«Βιογραφικὰ Οἰκογενείας Παπαδημητρίου». Δακτυλόγραφο κείμενο τῆς Ἑλλης Παπαδημητρίου, συνταγμένο στὴ δεκαετία τοῦ 1960 γιὰ τὸ ΚΜΣ, σσ. 1-15, ἀδημοσίευτο.

* Σκαρίφημα γενεαλογικοῦ δέντρου ἐπιφανῶν σμυρναϊκῶν οἰκογενειῶν. Περιλαμβάνεται καὶ κλάδος τῶν προγόνων τῆς Ἑλλης Παπαδημητρίου. Φωτοτυπία, δεκασέλιδο⁶.

ΦΑΚΕΛΟΣ 2

Ἀρχεῖο τοῦ ποιητῆ Φώτη Ἀγγουλέ (Τσεσμέσ 1911 - Χίος, 27 Μαρτίου 1964)⁷

6. Ὁ κύριος Στέφος Ἀλευράς καταγωγῆς σμυρναϊκῆς καὶ μέλος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐραλδικῆς Ἑταιρίας ἔθεσε εὐγενικὰ στὴ διάθεσή μου, τίς πληροφορίες καὶ τὸ ὕλικό -γι' αὐτὸ καὶ τὸν εὐχαριστῶ.

7. Ἡ Ἑλλη Παπαδημητρίου γνώρισε τὸν Φώτη Ἀγγουλέ ἐξόριστο στὴ Μέση Ἀνατολή (βλ. φάκελος 2.2. καθὼς καὶ 3.1, ὑποσημ. 10). Ὁ Ἀγγουλέσ γεννήθηκε στὴ μικρασιατικὴ ἀκτὴ, στὸν Τσεσμέ. Μὲ τὸν διωγμὸ τοῦ 1914, ἡ οἰκογένειά του ἐγκαταστάθηκε στὴ Χίο. Τὰ πρῶτα χρόνια τὰ ἔζησε βοηθώντας τὸν πρόσφυγα πατέρα του ποὺ ἦταν ψαράς, ἐνῶ συγχρόνως πήγαινε στὸ σχολεῖο - ὡς τὴ Γ' Δημοτικοῦ. Ἀργότερα, μαθητευόμενος τυπογράφος, ἐκδίδει τὸ 1931 τὸ ἔργο *Ὁ λαὸς τῆς πατρίδας μου* (Τσεσμέσ). Στὸν πόλεμο τοῦ 1940 περνάει στὴ Μέση Ἀνατολή, κατατάσσεται ἐθελοντῆς καὶ φυλακίζεται μαζί μὲ 15.000 στρατιῶτες ἀντιφασίστες. Τὸ 1945 ἀφήνεται

2.1. Εκδόσεις έργων του (1934-1963)

Άμαβασιά, ποιήματα. Άθήνα, Τυπ. Πυρσοῦ Α.Ε., 1934, σσ. 30. [Άμαβασιά = στα σανσκριτικά, τὸ γέμισμα τοῦ φεγγαριοῦ.]

Ὁ λαὸς τῆς πατρίδας μου, τραγούδια τοῦ Τσεσμέ καὶ τῆς Κάτω Παναγιᾶς. Ἐκδοτικὸν καὶ Καλλιτεχνικὸν Τυπογραφεῖον Ἐλευθερίας, Χίος 1936, σσ. 32.
Ἐντυπὴ ἀφιέρωση: «Στὸν φίλο μου λογοτέχνη Ἡρακλῆ Παπαδόπουλο» καὶ ἰδιόχειρη ἀφιέρωση τοῦ συγγραφέα στὸν λογοτέχνη Ἀλέκο Γ. Παπαγεωργίου, Χίος 7/8/1939.

Φλόγες τοῦ δάσους. Εἶσαι ἢ Ἑλλάδα, στέκεις πάνω ἀπὸ τῆς ζωῆς τὰ ταπεινά καὶ μετ' ὀλοκαύτωμά σου φέγγεις γιὰ νὰ βλέπει ὁ κόσμος νὰ περνᾷ.
Τύποις Α. Γιούλη, 32 Ἐμάντ ἐλ Ντίν, Κάιρο 1944, σσ. 34.

Πορεία μέσα στὴν νύχτα. Τυπογραφεῖα τῆς ἑφημερίδας Χιακὸς Λαὸς, Χίος 1958, σσ. 6 ἄ.ἄ. + 1-70. Τυπώθηκε σὲ 2.500 ἀντίτυπα. Ἀφιέρωση χειρόγρα-

---

ἐλεύθερος, ἀλλὰ συλλαμβάνεται ξανά τὸ 1946 καὶ τὸ στρατοδικεῖο τὸν καταδικάζει σὲ φυλάκιση. Στὸ Κάιρο δημοσιεύει τὶς πρῶτες του ποιητικὲς συλλογές: *Φωνές*, *Ὀπτασίες* στὴν ἔρημο, *Φλόγες τοῦ δάσους*. Οἱ ταλαιπωρίες κλονίζουν τὴν ἤδη ἐπισφαλῆ του ὑγεία καί, μετὰ ἀπὸ ἐγκλεισμὸ σὲ ἀθηναϊκὴ νευρολογικὴ κλινικὴ, ἀποσύρεται στὴ Χίο. Πεθαίνει τὸ 1964 μέσα στὸ πλοῖο γιὰ τὸν Πειραιά. Τὰ παραπάνω στοιχεῖα ἀντιγράφω ἀπὸ βιογραφικὸ σημείωμα τοῦ Φ. Ἀγγουλέ, στὰ γαλλικά, πού ἀπόκειται στὰ Ἀρχεῖα Σύγχρονης Κοινωνικῆς Ἱστορίας / Ἀρχεῖο ΕΔΑ. Εὐχαριστῶ τὸν Νίκο Οἰκονομάκο πού, ὡς συγκρατούμενος τοῦ Φώτη Ἀγγουλέ στὴ Μέση Ἀνατολὴ καὶ γνώριμος τῆς Ἑλλῆς Παπαδημητρίου, μὲ βοήθησε στὴν ἐξακρίβωση ἀνθρώπων καὶ τόπων.

Βιβλιογραφία : Γ.Δ.Κ. (;) «Φώτης Ἀγγουλέ», *Ἐπιθεώρηση Τέχνης*, ἔτος Β, τ. 4, τχ. 22 (Ὀκτώβριος 1956), σσ. 316-317. Ἐκκλήση στὰ λογοτεχνικὰ σωματεῖα καὶ στὸν πνευματικὸ κόσμο τῆς χώρας γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ποιητῆ, πού ἐκτίει δεκάχρονη ποινὴ φυλάκισης· «Φώτης Ἀγγουλέ» (ἀναγγελία τοῦ θανάτου, φωτογραφίες), *Ἐπιθεώρηση Τέχνης*, ἔτος Ι, τ. 19, τχ. 111-112 (Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1964), σ. 353· Ἑλλῆ Παπαδημητρίου, «Μερικὲς σημειώσεις γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Φώτη Ἀγγουλέ», *Ἐπιθεώρηση Τέχνης*, ἔτος Ι, τ. 19, τχ. 114 (Ἰούνιος 1964), σσ. 576-588· Γιώργης Σιδέρης, *Φώτης Ἀγγουλέ*, Μοχλός, Ἀθήνα 1961, σσ. 60· Δημήτρης Δασκαλόπουλος, *Ἐργογραφία Σεφέρη (1931-1979)*. Βιβλιογραφικὴ δοκιμὴ, ΕΛΙΑ, Ἀθήνα 1979, σσ. 60 (ὅπου πληροφορίες γιὰ τοὺς δεσμοὺς φιλίας τοῦ Γ. Σεφέρη μετὸν Ἀγγουλέ στὴ Μέση Ἀνατολή). Ἐπίσης, Ἑλλῆ Παπαδημητρίου, *Ὁ Φώτης Ἀγγουλέ, ποιήματα / ἐπιλογή, σημειώσεις βιογραφικὲς κ.ἄ.*, 3η ἔκδ., Ἀθήνα 1981, σσ. 94.

φη: «Στή Φίλη ποιήτρια "Έλλη Παπαδημητρίου, μ' αγάπη, Φ. Άγγουλές», Αύγουστος 1958.

* Νικηφόρος Βρεττάκος, «Φώτη Άγγουλέ "Πορεία μέσα στη νύχτα"» (κριτική), *Επιθεώρηση Τέχνης*, έτος Δ, τ. 8, τχ. 45 (Σεπτέμβριος 1958), σσ. 229-230. Φωτοτυπία.

Ποιήματα, πολιτικές και λογοτεχνικές εκδόσεις, Άθήνα 1963, σσ. 176 (στις σσ. 5-6 προτάσσεται βιογραφικό σημείωμα για τον ποιητή). Άνυπόγραφο, στὸν κολοφώνα: «Τυπώθηκε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1964 σὲ 1.000 ἀντίτυπα».

2.2. Ἑλληνες ἀντιφασίστες κρατούμενοι στὰ στρατόπεδα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς

Κείμενα (καὶ φωτογραφίες)

Ὅριζοντες, Δεκαπενθήμερο Ὅργανο Ὁμάδας Συμβίωσης, έτος Α', ἀρ. φύλλου 3 (22 Αύγουστου 1945), Ντεκαμερέ. Χειρόγραφο περιοδικό, συντάσσεται στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ κρατούμενους στὸ στρατόπεδο Ντεκαμερέ τῆς Ἐρυθραίας, σσ. 17.

Ὁ φάκελος περιέχει ἐπίσης:

Εἰκονογραφημένα Νέα, δίφυλλο σπάραγμα. Φωτογραφία μὲ τίτλο: «Οἱ Γερμανοὶ παραδίδονται εἰς τὸν Μοντγκόμερυ».

Ὅριζοντες, φωτογραφίες (3), ἐξωφύλλο, 8 σλάιντς ἀρνητικά.

Ἡῶς, «ἐκδίδεται κατὰ Κυριακὴν», Ἀθήνα 1889.

Ἀραμπάς, Ἐπιθεώρησις τοῦ Μετώπου ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ Λόχου Τηλ/τῶν Β Σ.Σ., Ἰούνιος 1922. Φωτογραφίες (3): χειρόγραφα πρωτοσέλιδα περιοδικῶν.

Δύο κείμενα-μαρτυρίες γιὰ τὰ δεινὰ τῶν ἑλλήνων ἀντιφασιστῶν στὸ στρατόπεδο. Κείμενο πρῶτο, τίτλοι: *Μέση Ἀνατολή, Πλοῖο Ἐριντάν, Νοσοκομεῖο Ἀφρικανικὸ Μάι-Χαμπάρ*, κολοβὸ σσ. 6. Κείμενο δεύτερο, τίτλοι: *Γυρισμὸς, Ἐλ Ἀζάζα, Νεῖλος, Σουρρεαλιστικὴ ποίηση* (ὑπογραφή: Θ.Λ.), *Κάρφωνε Αὐγά*, σσ. 8, γράφτηκε ἀπὸ 11 ἕως 15 Ὀκτωβρίου 1945⁸.

8. Κομμάτια ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἡμερολογιακὲς ἐγγραφὲς τοῦ Φ. Ἀγγουλέ (Ὀκτώβριος 1945) δημοσίευσε ἡ Ἑλλη Παπαδημητρίου, τὸ 1964, στὸ ἄρθρο τῆς στὴν *Επιθεώρηση Τέχνης*, ὅ.π., σσ. 579-582.

Φώτης Ἀγγουλές: ποιήματα τῆς ἐξορίας, τῆς φυλακῆς. Ὁκτώ φύλλα πρόχειρα, πολλοὶ ἀντιγραφεῖς (μολύβι), χέρι Ἑλλης Παπαδημητρίου.

φ. 1: Ἐνα Ἀστέρι, ποίημα. Ἀρχή: «Δὲν θὰ πλήξω. Ἄς εἶναι ἡ νύχτες τοῦ χειμῶνα μου μεγάλες...» Στὸ τέλος, σημείωση: «6-1-54 Νοσοκ[ομεῖο] Ἅγιος Παῦλος, Ἀθῆναι», καὶ φωτοτυπία τοῦ ἰδίου ποιήματος. Στὴν ἄλλη ὄψη, τὸ ποίημα *Τὸ χωριό του*, μὲ ἀρχή: «Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς παραδώσω 30 ὁμήρους», σπάραγμα, φέρει ἐνδειξη ἀριθμοῦ σελίδας, 45.

φ. 2: *Τὸ πρωτοβρόχι*, ποίημα. Στροφές δύο, στίχοι 12. Ἀρχή: «Τὸ πρωτοβρόχι ξέπλυνε τοὺς τάφους ἀπ' τῆ σκόνῃ», τέλος: «εἶναι γλυκὲς οἱ ἀνάμνησες σὰν ἡ χαρὰ ἔχει φύγει».

φ. 3: Ἀλῆτες, ποίημα. Στροφές δύο, στίχοι 6. Ἀρχή: «Ἐξω ἀπ' τὶς ξένες τὶς αὐλές...», τέλος: «ἀφηρημένος σὰν κι ἐμὲ ἔξω ἀπὸ κάθε σπίτι».

φ. 4: *Σὲ πρόσμενα*, ποίημα. Στροφές τέσσερις, στίχοι 10. Ἀρχή: «Σὲ πρόσμενα στὸ γαλανὸ ἡλιόλουστο νησί...», τέλος: «Μὰ πῶς δὲν ἦρθες στὸ νησί;».

φ. 5: Ποίημα ἄτιτλο. Στίχοι 4, διορθώσεις. Ἀρχή: «Ἐτσι καθὼς καρφώθηκαν ἀπὸ τὴν πείνα ἐκστατικοί...», τέλος: «οἱ θαλασσοδαρμένες μας ὑπάρξεις ποῦ θ' ἀράζουνε;».

φ. 6: Ἐτσι χωρίσαμε, ποίημα. Στροφές τέσσερις, στίχοι 17. Ἀρχή: «Οὔτε λυγμός, οὔτε φιλί... », τέλος: «...ποῦ θὰ στολίσει μ' ἄλικα τριαντάφυλλα τοὺς τάφους».

φ. [7]: *Θυσίες*, ποίημα. Στροφές τρεῖς, στίχοι 12. Ἀρχή: «Ὁ πικρὸς μας πόνος...», τέλος: «...στὴν λιτανεία τῆς Λευτεριάς».

Ποίημα ἄτιτλο, μία στροφή, στίχοι 11. Ἀρχή: «Τόσοι σταυροὶ ποῦ στήθηκαν...», τέλος: «...σταυρός, σταυρός».

φ. [8]: *Τὰ παιδιά*, ποίημα, 1 στροφή.

Ἡ Ἐργατιά, ποίημα, 1 στροφή.

Ποίημα ἄτιτλο, τυπωμένο, στροφές τέσσερις, στίχοι 24. Ἀρχή: «Οἱ Μπεντουβίνοι τέλειωναν...», τέλος: «...στὴν Λυβικὴ τὴν ἔρημο ἢ Αὐγὴ... ».

Δημοσιευμένο:

«Στὴν Λυβικὴ τὴν ἔρημο βραδυάζει»⁹, *Ἐπιθεώρηση Τέχνης*, ἔτος Β, τ. 4, τχ.

9. Στὸ ἴδιο τεῦχος τῆς *Ἐπιθεώρησης Τέχνης* μὲ τίτλο: «Ἐξῆ Ποιήματα τοῦ Φώτη Ἀγγουλῆ» περιλαμβάνονται καὶ τὰ ποιήματα: «Παπαροῦνες», «Στὸν Καλλιτέχνη», «Στάλινγκραντ», «Τὸ Στίγμα», «Γλυκοχαράζει». Τὸ ἴδιο περιοδικὸ θὰ δημοσιεύσει τὰ ποιήματά του: «Τρία Ποιήματα τοῦ Φώτη Ἀγγουλῆ: Πότε; Ἀστενεῖς, Ὠρα

22 (Οκτώβριος 1956), σσ. 271-272. Επίσης, τὰ ποιήματα «Μνημόσυνο», «Τὰ παιδιά τοῦ ἡλίου», «Ἀναχώρησις», σσ. 14.

Ἐπιστολογραφία Φώτῃ Ἀγγουλέ - Ἑλλῆς Παπαδημητρίου:

«Εὐχόμεσθε τὸ 1954 νὰ εἶναι χρόνος Εἰρήνης, Χαρᾶς, Ἀγάπης, Δημιουργίας. Οἱ ασθενεῖς πολ[ιτικοὶ] κρατ[ούμενοι] 1.1.54. Ν.Κ.Α.Π.». Εὐχετήρια κάρτα ζωγραφισμένη στὸ χέρι.

Ἐπιστολὴ τοῦ Φ.Α. σταλμένη στὴν Ε.Π. ἀπὸ τὴ φυλακὴ. Ἀκέφαλη, στὸ τέλος: «σὲ φιλῶ μὲ ἀγάπη Φώτῃς», χ.χ. ἀλλὰ μεταπολεμική.

Παρτιτούρα τιτλοφορημένη: Ὁ Ἀγγουλέσ, στίχοι Ἑλλῆς Παπαδημητρίου, μουσικὴ Ἐλευθέριου Κώστα (σσ. I-IV). Τέσσερις φωτογραφίες τῆς παρτιτούρας. Ἐξουσιοδότηση τοῦ μουσικοῦ Λ. Κώστα. Δίνει τὴν ἄδεια στὴν Ε.Π. γιὰ δημοσίευση τῆς παρτιτούρας (χ.χ).

Φωτογραφίες (χ.χ.). Δύο φωτογραφίες μαυρόασπρες (καὶ σὲ σλάιντς) τοῦ Φ.Α. στὴ φυλακὴ. Μία φωτογραφία τοῦ Φ.Α. μὲ τὸν Αἰθίοπα Χριστόφορο.

Δύο σλάιντς ὅπου εἰκονίζονται χειρόγραφα ἔργα του: Πρωτοβρόχι, Ἐνα Ἀστέρι, Ἐριντάν. Δύο σλάιντς ὅπου εἰκονίζονται τὰ τυπωμένα ἐξώφυλλα ποιητικῶν ἔργων του: Φλόγες τοῦ δάσους, Φουτζιγιάμα, Πορεία μέσα στὴν νύχτα, Ποιήματα.

Κηδεῖα Φώτῃ Ἀγγουλέ (;), φωτογραφία ἀταύτιστη, εἰκονίζονται ὁ Γιάννης Ρίτσος καὶ ἡ Ἑλλῆ Παπαδημητρίου.

Ἐπικήδεια καὶ ἐπιμνημόσυνα κείμενα γιὰ τὸν Φώτῃ Ἀγγουλέ

«Στὸν ποιητὴ Ἀγγουλέ, Χρῆστος Δ. Χριστοδουλάκης. Ἐκ μέρους κρατουμένων Ντεκαμερέ, 30/3/64». Χειρόγραφο ποίημα, 3 στροφές.

«Παλλαϊκὴ κηδεῖα τοῦ Φώτῃ», ἐφημερίδα Ὁ Χιακὸς Λαός, Χίος, 2/4/64. Λόγος ἐπικήδειος τῆς Ἑλλῆς Παπαδημητρίου ἐκ μέρους τῆς Ἑταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, ἀκέφαλος. Λόγος ἐπικήδειος τοῦ ἐκπροσώπου τῆς ΕΔΑ, ἀκέφαλος.

«Τὸ χρονικὸ τῆς πνευματικῆς ζωῆς», ἀναγγελία θανάτου τοῦ Φ.Α., 2 φωτο-

---

Καλή», ὁ.π., ἔτος Γ τ. 7, τχ. 39 (Μάρτιος 1958), σ. 122. Επίσης, τὰ ποιήματα «Ἐνα Ἀστέρι», «Τὸ χωριό του», «Τὸ πρωτοβρόχι», «Ἐτσι χωρίσαμε», «Θυσίες» ἔχουν δημοσιευτεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλλῆ Παπαδημητρίου Ὁ Φώτῃς Ἀγγουλέσ..., σσ. 15, 17, 34, 43, 45.

γραφίες, *Επιθεώρηση Τέχνης*, έτος Ι', τ. 19, τχ. 111-112 (Μάρτιος-Απρίλιος 1964), σ. 353.

Μνημόσυνο για τόν Φ.Α. που οργανώθηκε από τοπικό σύλλογο τῆς Χίου μεταδικτατορικά (1976). Κείμενο ἀδημοσίευτο (;) τῆς Ε.Π., που ἐκφωνήθηκε ἀπό τὴν ἴδια, ἄτιτλο, δακτυλόγραφο.

Περίοδος Μέσης Ἀνατολῆς¹⁰ 1941-1945

ΦΑΚΕΛΟΣ 3

Δημοσιεύσεις / Ἐκδόσεις ἔργων τῆς Ἑλλης Παπαδημητρίου, 1944-1958

3.1. Anatolia. Ἡ Ἀνατολή

«First Recitative of *Anatolia*, Second Recitative of *Anatolia*», ὑπογραφή: Ellie Papadimitriou, σπαράγματα ἀπὸ τὸ περιοδικὸ τοῦ Καΐρου *Personal Landscape* No 2, Μάρτιος 1942¹¹. «Third Recitative»: στίχοι τυπωμένοι μὲ ὅμοια στοιχεῖα. Ἐνα φύλλο ἀκέφαλο, κολοβό, στὸ verso οἱ στίχοι: «St. James Street».

10. Λέγεται ὅτι ἡ Παπαδημητρίου φεύγει γιὰ τὴ Μέση Ἀνατολή στὶς 27 Ἀπριλίου τοῦ 1941, τὴν ἡμέρα ποὺ οἱ Γερμανοὶ μπαίνουν στὴν Ἀθήνα – τὴν ἴδια ἐκείνη μέρα ποὺ σημαδεύτηκε ἀπὸ τὴν αὐτοκτονία τῆς Πηνελόπης Δέλτα. Δὲν μπόρεσα νὰ ἐξακριβώσω τὴν πληροφορία. Πάντως ἡ Ἑλλη φεύγει μέσα στὸν μῆνα Ἀπρίλιο. Βλ. Ἀσημάκης Πανσέληνος, *Τότε ποὺ ζούσαμε*, 9η ἐκδ., Ἀθήνα 1981, σ. 311.

11. Ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Παπαδημητρίου προκύπτει ὅτι ἡ πρώτη ὀλοκληρωμένη λογοτεχνικὴ ἀπόπειρα, ἡ πρώτη μέσω τῆς τυπογραφίας δημόσια παρουσία της, γίνεται ἔξω ἀπὸ τὴν (ὅποια) πατρίδα καὶ σὲ γλώσσα ἄλλη ἀπὸ τὴ μητρική: ἡ ἐξόριστη ποιήτρια, μέσα στὴν κοσμόπολη Ἀλεξάνδρεια, ἐπιλέγει νὰ ἐκφραστεῖ καὶ στὴν κυρίαρχη γλώσσα – στὰ ἀγγλικά. Τὸ *Personal Landscape* κυκλοφορεῖ ἀργότερα σὲ βιβλιαράκι στὸ Λονδίνο, τὸ 1945. Περιέχει συνεργασίες τῶν Lawrence Durrell, Robert Liddell, Olivia Manning καὶ ἄλλων. Τρεῖς εἶναι οἱ ἑλληνες ποιητὲς ποὺ παρουσιάζονται, μεταφρασμένοι, προερχόμενοι καὶ οἱ τρεῖς ἀπὸ τὸν ἐκτὸς συνόρων ἑλληνισμό. Πρῶτος ὁ Κ.Π. Καβάφης. Δεύτερη, ἡ Ἑλλη Παπαδημητρίου μὲ τὴν Ἀνατολή της καὶ τέλος, ὁ Γιώργος Σεφέρης μὲ τρία τοῦ ποιήματα. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Καΐρου ἀνάγονται θεματικὰ καὶ δύο μεταγενέστερα ἀδημοσίευτα ἄρθρα της: α) «Γιὰ τὸ Γιώργο Σεφέρη», δακτυλόγραφο, 3 φύλλα, χ.χ. ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ποιητῆ (20/9/71), β) «Γιὰ τὸν Καβάφη καὶ τὴν Ἀλεξάνδρεια», δακτυλόγραφο, 2 φύλλα, χ.χ. ἀλλὰ μᾶλλον γράφτηκε μαζί μὲ τὸ προηγούμενο.

Ἡ Ἀνατολή. Βιβλίο, ἐξιστόρηση καὶ παράσταση τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς. Θεατρικὴ σειρά «Τὰ Πάθη μας», ἔκδοση τρίτη, Ἀθήνα 1962, σσ. 39 + (2 ἄ.ἄ.), σχέδιο Γιάννη Βαλαβανίδη¹².

* Ἡ Ἀνατολή. Βιβλίο, θεατρικὴ διασκευή, Ἀθήνα 1972, σσ. 24¹³.

Στὸν φάκελο περιλαμβάνονται:

Πρόσκληση τυπωμένη γιὰ παράσταση τοῦ ἔργου, ποὺ δόθηκε στὶς 14 Μαΐου 1972 στὴν Ἑστία Νέας Σμύρνης.

Ὁδηγίες τῆς Ἑλλης Παπαδημητρίου γιὰ τὸ θεατρικὸ ἀνέβασμα τῆς Ἀνατολῆς, χειρόγραφο, μονόφυλλο, χ.χ. ἀλλὰ μᾶλλον τὸ 1972.

«Πότε, πῶς καὶ ποῦ γράφτηκε ἡ Ἀνατολή», σπάραγμα κειμένου τῆς Ε.Π. (σὲ πρῶτο ἐνικό, δακτυλόγραφο, μονόφυλλο, χ.χ.).

«Ἀπολογισμός» (1977), σπάραγμα κειμένου. Φωτογραφίες ἀπὸ τὸ ἀνέβασμα τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ θεατρικοῦ ἔργου Τὸ βουνό (1972). Σχέδια τυπωμένα τοῦ Γιάννη Βαλαβανίδη, τοῦ Γιώργου Σικελιώτη, τῆς Μαρίας Βαξεβάνογλου. Βλ. φάκελος 4.1. καὶ 4.4.

«Ἡ Ἀνατολή», κείμενο δακτυλόγραφο.

Κριτικὴ γιὰ τὸ ἔργο Ἡ Ἀνατολή

Φάκελος μὲ τὴν ἔνδειξη «Γιὰ πέταμα»

Μάρκος Στάνας «Τὸ ποίημα τῆς συμφορᾶς», ἐφημερίδα Ἡ Νέα Σμύρνη, ἔτος 23ον, ἀρ. φύλλου 981, 6/12/1952 (στὸ ἴδιο φύλλο δημοσιεύεται σὲ συνέχειες τὸ θεατρικὸ κείμενο Ἡ Ἀνατολή).

12. Οἱ αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις τῆς Ἀνατολῆς εἶναι κατὰ χρονολογικὴ τάξη οἱ ἑξῆς: πρώτη ἔκδοση, Κάιρο 1944, δεύτερη ἔκδοση (Ἀθήνα) 1952, τρίτη ἔκδοση (Ἀθήνα) 1962, τέταρτη ἔκδοση, Ἀθήνα 1972. Στὸ Ἀρχεῖο ὑπάρχουν δύο ἐκδόσεις, ἡ τρίτη (1962) καὶ ἡ τέταρτη (1972). Ἀναδημοσιεύσεις τοῦ ἔργου ἔχουν ἐντοπιστεῖ, βλ. φάκελος 4.3. (Ἀπολογισμός, 1977), ἀλλὰ καὶ φάκελος 4.4. (Τιμοῦμε τὰ 60 χρόνια ..., 1982). Ὅρισμένες λανθάνουν καὶ στὸν περιοδικὸ Τύπο, ὅπως λόγου χάρι στὴν ἐφημερίδα Ἡ Νέα Σμύρνη, 1952, βλ. φάκελος 3.1.— Κριτικές. Ἀκόμα: Ἑλλη Παπαδημητρίου, «Χαλασμός. Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν τρίτη ἐξιστόρηση», *Επιθεώρηση Τέχνης*, τ. 6, τχ. 93 (Σεπτέμβριος 1962), σσ. 279-281.

13. Δωρεὰ Κλειῶς Μποστταντζόγλου (1999).

Νικηφόρος Βρεττάκος, «Η ποίηση τῆς Ἑλλης Παπαδημητρίου», *Τὰ Ἑλληνικά Χρονικά*, 22/6/1952.

Ἀ[σημάκης] Πανσέληνος, «Τὸ βιβλίο. Ἑλλης Παπαδημητρίου “Ἡ Ἀνατολή”», *ἔξιστώρηση καὶ παράσταση*, Ἀθήνα 1952 (δίχως ἄλλη ἔνδειξη).

Δ[ιδώ] Σ[ωτηρίου(;)] «Ἐκδόσεις. Ἑλλης Παπαδημητρίου, Ἡ Ἀνατολή», *Προσφυγικὸς Κόσμος*, 19/10/52.

Στέργιος Σκιαδᾶς «Ἑλλης Παπαδημητρίου, Ἡ Ἀνατολή», *Προσφυγικὸς Κόσμος*, 7/4/63.

«Στὴν Ἑστία, ἓνα καλλιτεχνικὸ πρῶινό», ὑπογραφή «δ.». Γιά τὴ θεατρικὴ παράσταση, στίς 15/5/1972, πού δόθηκε στὴν Ἑστία Νέας Σμύρνης. Ἀπόκομμα ἔφημερίδας (19/5/1972).

«Ἡ Ἀνατολή», *Σταθμοί*, ἀρ. φύλλου 3, Ἰούνιος 1972 (δίχως ἔνδειξη συγγραφῆως).

«Ἡ Ἀνατολή», κριτικὴ στὰ ἀγγλικά. Σημείωση ἰδιόγραφη τῆς Ε.Π., κείμενο ἀταύτιστο, χειρόγραφο, ἀνυπόγραφο, χ.χ., σσ. 7.

Ἐπίσης στὸν φάκελο περιλαμβάνονται:

Olivia Manning, «Poets in Exile», περιοδικὸ *Horizon*, ἐκδότης Cyril Connolly, τ. 10, τχ. 58 (Ὀκτώβριος 1944), σσ. 270-279. Ἄρθρο (φωτοτυπία). Ἀναφέρει τὴν Ε.Π. καὶ τὸν Γεώργιο Σεφέρη ὡς ἐξόριστους ποιητές. Παραθέτει 38 στίχους τῆς Ἀνατολῆς στὰ ἀγγλικά, φωτοτυπία (σσ. 273-74). Μνεία τῆς προηγούμενης δημοσίευσης στὸ *Personal Landscape*.

Ἐπιστολὴ τῆς κυρίας Mary Salmon πρὸς τὴν Ἑλλη Παπαδημητρίου, σταλμένη ἀπὸ τὴν Ἰρλανδία (Δουβλίνο, 12/1/1987), δακτυλόγραφη. Ἡ Μ. Salmon συγγράφει βιβλίο περὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ ἀγγλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στὴ διάρκεια τοῦ πολέμου, ἐπικεντρώνοντας τὸ ἐνδιαφέρον της στὴ μυθιστοριογράφου Olivia Manning, τὴν ὅποια γνώρισε ἡ Ἑλλη στὸ Κάιρο. Ἡ ἐπιστολογράφος ζητᾷ πληροφορίες γιά τὴ στάση τοῦ ΕΑΜ, καθὼς καὶ τὴν προσωπικὴ ἐκτίμηση τῆς Ε.Π. γιά τὸ ὅλο θέμα.

Ποιήματα Ἑλλης Παπαδημητρίου (;) γιά τὴ Μέση Ἀνατολή. Σπαράγματα, χωρία τῆς Ἀνατολῆς μεταφρασμένα στὰ ἀγγλικά, δακτυλόγραφα, χειρόγραφο (1). Μνεία τῶν τόπων: Ἀσμάρα, Ἐρυθραία, Κέρεν, χ.χ., σσ. I-VII.

3.2. Ἀπόκριση¹⁴

«Ποιήματα γραμμένα στὴ Μέση Ἀνατολὴ μὲ τὸν καὶμὸ τῆς Ἑλλάδας. Βρέξε, οὐρανέ, φέτος πολὺ / νὰ κάν' ἡ ἀφανισμένη γῆς χορτάρι / κι ἀπὸ τοὺς ποθαμένους ποὺ πληθένουνε / νὰ ὠφεληθοῦν οἱ ζωντανοί / τὸ πικροράδικο, τὴ βροῦβα, τὸ βλαστάρι». Βιβλίο, σχέδια Γ. Μανουσάκη, Ἀθήνα 1946, σσ. 30. Περιέχει τὶς ἐνότητες: ΠροΕαμικά, 1941-1943 / Ἐπιγράμματα τοῦ 1944 / Τῆς Λυπημένης Ἀνοιξης τοῦ '45 / Κι ἓνα τοῦ 1946. Τόποι: Κέρεν – Ἀφρική, Ἀσμάρα, Δημοτικὸ Νοσοκομεῖο Ἱερουσαλήμ, Φυλακὲς Βηθλεέμ, Στρατόπεδο 40. Τὸ σχέδιο τοῦ ἐξωφύλλου ἀναδημοσιεύεται στὴν *Ἐπιθεώρηση Τέχνης*, ἔτος Α', τ. 2, τχ. 10 (Ὀκτώβριος 1955), σ. 287.

Κριτικὴ γιὰ τὴν Ἀπόκριση

Ἐνότητα μὲ τὴν ἐνδειξὴ «Γιὰ πέταμα»¹⁵

Κώστας Βάρναλης, «Πνευματικὴ ζωὴ – Βιβλιοκρισία: Τάσου Μιχαλακέα “Διγενῆς Ἀκρίτας”, Β. Μεσολογγίτη “Φτωχὰ τραγούδια”, Ἑλλης Παπαδημητρίου “Ἀπόκριση”», *Ὁ Ρίζος τῆς Δευτέρας*, ἀρ. φύλλου 27, ἔτος Α', 21/4/1947 (;), ἀπόκομμα κολοβό.

Γ[ιῶργος] Κ[οτζιούλας], «Σχόλια καὶ γνῶμες – Τὸ βιβλίο: Ἑλλης Παπαδημητρίου “Ἀπόκριση”», *Νέοι Σταθμοί, Δεκαπενθήμερο Λογοτεχνικὸ Περιοδικό*, ἔτος Α', τχ. 8-9, (Μάιος 1947), Ἀθήνα, διευθυντές: Γ.Μ. Πολιτάρχης, Σταῦρος Τσακίρης (ὀλόκληρο τὸ ἔντυπο).

14. Ἡ Ἀπόκριση ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο τῆς λογοτεχνικὸ ἔργο ποὺ ἐκδίδει στὴν Ἑλλάδα. Γράφτηκε, ὅπως δηλώνει ὁ τίτλος, καὶ αὐτὸ στὴ Μέση Ἀνατολή, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιστροφή τῆς, τὸ 1945, ἀποφάσισε νὰ τὸ ἐκδώσει στὴν Ἀθήνα. Διαπιστώνουμε τὴν ὑπαρξὴ δύο τραβηγμάτων ἀπὸ ἓνα δεύτερο ἀντίτυπο, ποὺ δώρησε ἡ Μαρία Ἀσβέστη. Στὸ ἐσώφυλλο τοῦ ἐνός ἀναγράφεται: «Τὰ δύο σχέδια γίνανε ἀπὸ τὸν Γιῶργο Μανουσάκη», ἐνῶ τὸ ἄλλο δὲν φέρει ἐνδειξή.

15. Γιὰ τὴν πρόσληψη τοῦ ἔργου καὶ γιὰ τὴ χειρόγραφη ἀναπαραγωγή του σημαντικὴ εἶναι ἡ μαρτυρία τῆς ποιήτριας Βικτωρίας Θεοδώρου. Κρατούμενη στὶς γυναικεῖες φυλακὲς τοῦ Τρίκερι, ἀναφέρεται στὶς ἀντιγραφικὲς συνήθειες τῶν ἐξορίστων: «Ὅταν ἔφτασε ἡ “Ἀπόκριση” ... κάθισα καὶ τὸ ἀντέγραψα μὲ εὐλάβεια». Βικτωρία Θεοδώρου, «Ἡ Ἑλλη Παπαδημητρίου στὶς ἀναμνήσεις μου», *Σαμιακὴ Ἐπιθεώρηση*, τ. 12, τχ. 43 (Μάιος 1996), σσ. 156-157.

Άσημάκης Πανσέληνος, «Έλλης Παπαδημητρίου “Απόκριση”, ποιήματα, Άθήνα 1947», *Μάχη* χ.χ. [1947], απόκομμα.

Τζ[έννη] Κ[αββαδία(;)] «Τὸ Λογοτεχνικὸ καὶ Καλλιτεχνικὸ Δεκαπενθήμερο: “Έλλης Παπαδημητρίου “Απόκριση”», *Η Έφημερίς τῶν Ἑλληνίδων*, χ.χ. [1947], απόκομμα.

Πέτρος Χάρης, «Η Τέχνη καὶ ἡ ἐποχὴ μας – Τὰ νέα βιβλία: “Έλλης Παπαδημητρίου “Απόκριση”», Θάλειας Κεσίσογλου-Άγγελίδου “Μυστικὴ προσφορά”, Νίκου Φωκᾶ “Ποιήματα”», ἐφημερίδα *Έλευθερία*, χ.χ. [1947], απόκομμα.

Έργα τῆς Ἑλλης Παπαδημητρίου

Άπὸ τῆ μετεμφυλιακὴ περίοδο στὴ Δικτατορία (1958-1967)

3.3. Πορεία καὶ Περιπλάνηση

* *Πορεία καὶ Περιπλάνηση*, Ἐκδόσεις Νέα Τέχνη, Άθήνα [1958], σσ. 124.

* *Πορεία καὶ Περιπλάνηση* (Β' ἔκδοση, μὲ περικοπὲς καὶ προσθῆκες), Άθήνα 1982, σσ. 110 + 8 φωτογραφίες (στὸν κολοφῶνα: ἀντίτυπα 1.200).

Πορεία καὶ Περιπλάνηση. Αἰγαῖο, προτελευταῖο νησί. Αἴγυπτο, ὁ κάμπος, τὰ γεφύρια. Παλαιστίνη, Βηθλεέμ, Χριστούγεννα. Βιβλίο, Άθήνα 1984 (σσ. 60 + 4 φωτογραφίες / ἐπικολλημένες φωτογραφίες)¹⁶.

Ἐπίσης στὸν φάκελο περιλαμβάνονται – μὲ τὴν ἔνδειξη «Γιὰ πέταμα»:
 Ἀναλυτικὸ Δελτίο Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν, τ. 32, Άθήνα 1976, λῆμμα 386: *Paradimitriou Hellé, Démarche et errance*. Παραπέμπει σὲ ἔκδοση τοῦ 1971, απόκομμα τοῦ κειμένου¹⁷.

16. Ἡ πρώτη ἔκδοση (1958) καθὼς καὶ ἡ δεύτερη (1982) ἀνῆκαν στὴ βιβλιοθήκη Ἀγλαΐας Ἀγιουτάντη, καὶ φέρουν ἰδιόχειρες ἀφιερώσεις τῆς συγγραφέως. Στὸ ἔργο αὐτό, κεντρικὸ πρόσωπο εἶναι ἓνας ἐξόριστος τῆς δικτατορίας τῆς 4ης Αὐγούστου στὸ πιὸ ἀκραῖο νησί (ἴσως τὴ Γαῦδο), βλ. Β. Θεοδώρου, ὅ.π., σσ. 155-156. Προσχέδιο τοῦ ἔργου, ὑποθέτω, ἀποτελεῖ ἓνα δισέλιδο δημοσίευμα τῆς Ε. Παπαδημητρίου μὲ τίτλο «Στρατόπεδο Προσφύγων στὴ Μέση Ἀνατολή» (ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ «Συνοδοιοπορικόν»), *Ἐπιθεώρηση Τέχνης*, ἔτος Α', τ. 2, τχ. 10 (Ὀκτώβριος 1955), σσ. 303-304.

17. Οἱ ὡς τώρα γνωστὲς ἔκδόσεις συμποσοῦνται σὲ τέσσερις: 1958, 1971, 1982, 1984.

* Θρασύβουλος Σταύρου πρὸς Δημητρό (Δημήτρης Φωτιάδης;): ιδιόγραφη ἐπιστολή με ἡμερομηνία 30/6/1947. Ἀναφέρεται στὴν ἱστορία ἐνὸς γέρου (*Πορεία καὶ Περιπλάνηση*).

“Histoire d’ un vieux compagnon de route ou Marche et Peregrination”, γαλλικὴ μετάφραση (Ε.Π.) τοῦ ἔργου *Πορεία καὶ Περιπλάνηση*, δακτυλόγραφη, σσ. 14, ἀδημοσίευτη (;).

* Ἑλλη Παπαδημητρίου, «Στρατόπεδο Προσφύγων στὴ Μέση Ἀνατολή», ἄρθρο, ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ «Συνοδοιοπορικό», *Ἐπιθεώρηση Τέχνης*, ἔτος Α', τ. 2, τχ. 10 (Ὀκτώβριος 1955), σσ. 303-304 (φωτοτυπία).

* Ἑλλη Παπαδημητρίου, «Ἕλληνες πρόσφυγες στὴ Μέση Ἀνατολή», ἄρθρο, *Ἐπιθεώρηση Τέχνης*, ἔτος Η', τ. 15, τχ. 87-88 (Μάρτιος-Ἀπρίλιος 1962), σσ. 503-505.

Ἐπιστολή ιδιόγραφη τοῦ Τάκη Παπατσώνη πρὸς τὴν Ε.Π., με ἡμερομηνία 1/8/1968. Ἀπὸ τὴ σκοπιὰ του ἀναφέρεται ἐγκωμιαστικὰ στὸ σύνολο τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου της, καθὼς καὶ στὴν *Πορεία καὶ Περιπλάνηση*, σσ. 3.

ΦΑΚΕΛΟΣ 4

* **4.1. Σάμος. Πόλεις καὶ Τοπία τῆς Ελλάδος**, κείμενα Ν.Μ. Κοντολέων, Φ. Κόντογλου, Ε. Σταματιάδης (με 235 φωτογραφίες ἐκτὸς κειμένου), Ἀθήνα 1959, σσ. 52 + 124 φωτογραφίες τοῦ Μάρκου Δροσάκη, ἐκλογή-σελιδοποίηση Ἑλλης Παπαδημητρίου. Τὸ βιβλίο ἐκδόθηκε γιὰ λογαριασμό τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου hors-série¹⁸.

«Κριτικὴ γιὰ τὴ “Σάμο”». Ἄρθρο ἄτιτλο, ἀνυπόγραφο, *Ἡ Καθημερινή*, 29/1/1960. Ὁ συντάκτης μνημονεύει ἐπιστολὴ τοῦ Τάκη Παπατσώνη, ὁ ὁποῖος καὶ συστήνει τὸ ἔργο. Ὀνομαστικὰ ἀναφέρονται ὡς συντελεστὲς τῆς ἐκδοσης ὁ Ν. Κοντολέων καὶ ὁ Φ. Κόντογλου, ἐνῶ τὸ ὄνομα τῆς Ε.Π. παραλείπεται (ἀπόκομμα).

Ἐπιστολή ιδιόγραφη τοῦ καθηγητῆ Β. Τατάκη. Ἀπευθύνεται ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη «στὴν δεσποινίδα Ἑλλη», στίς 4/5/1960, γιὰ νὰ ἐκφράσει τὰ συγχαρητήριά του γιὰ τὴ Σάμο.

18. Τὸ ἀντίτυπο ἀνῆκε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ ΚΜΣ, δωρεὰ τῆς Ἑλλης Παπαδημητρίου (1960).